

De Heraut

voor de

Gereformeerde Kerken in Nederland.

Het nadrukken van den inhoud van dit blad is verboden overeenkomstig de Wet op het Auteursrecht.

Zondag 13 September 1914. N°. 1912.

Dit blad wordt geregeld des Vrijdags aan de geabonneerden verzonden. Bijdragen van medewerkers, ingezonden stukken en alles wat verder den inhoud van dit blad betreft, te adresseren aan de REDACTIE. Abonnementen en Advertenties aan de ADMINISTRATIE. Bureau: Warmoesstraat 98, te Amsterdam. Inzendingen, die later dan Dinsdag 's namiddags te 12 uur worden ontvangen, kunnen voor het nummer van die week niet meer in aanmerking komen.

Abonnementsprijs: franco aan huis, per drie maanden f 1.20, voor België per jaar f 5.30 bij vooruitbetaling, voor het verdere Buitenland en Ned-Indië per jaar f 6 bij vooruitbetaling. Afzonderlijke nummers f —.10. Abonnementen worden aangenomen door het Bureau te Amsterdam, Boekhandelaars, Postdirecteuren enz. Advertentie: van 1 tot 6 regels f 1.20, voor elken regel meer f —.20. Aanvragen en vermelding van afleveringen f —.12 per regel.

Van de Volëinding.

CXXXIX.

Vijfde Reeks.

I.

Alzoo God wat beters over ons voorzien had, opdat zij zonder ons niet zouden volmaakt worden. Hebr. 11: 40.

Door de Hemelvaart van den Christus is in den toestand na den dood, althans voor wat de geloovig-gestorvenen aangaat, een algeheele verandering ingetreden. Het komt er daarom thans op aan, om die zoo uiterst gewichtige Hemelvaart van den Christus klaarder toe te lichten en in het juiste licht te plaatsen. Moelijk toch kan ontkenen, dat in den breeden kerkelijken kring reeds van oudsher veel te vluchtig over deze heel de toekomst beheerschende gebeurtenis is heen gleden. Alle nadruk viel op de Geboorte, op den Kruisdood en op de Verrijzenis van den Heiland, maar van overwegende betekenis althans werd de Hemelvaart veelal niet geacht. Men ontkenende ze wel niet; men beled haar; men zong er van, als de 40e dag na de Opstanding-viering weer gekomen was; maar men hechtte er nauwelijks overwegende betekenis aan. Natuurlijk, nu Jezus eenmaal uit de dooden was opgestaan, kon hij niet ten tweeden male sterven; en daar hij evenmin, eeuw in eeuw uit, op deze aarde blijven kon, moest hij wel op ongewone wijze uit deze onzekerde wereld verdwenen zijn; en, dit eenmaal vaststaande, scheen 't schier van zelf te spreken, dat hij dan ten hemel was opgevaren. Reeds van Mozes was ons een ongewoon verscheiden bericht; van Elia stond gemeld, dat hij als in een vurigen wagen omhoog was gestegen; zelfs van Henoch had men zich soortgelijke voorstelling gemaakt. Het scheen daarom alleszins natuurlijk, dat ook Jezus na zijn opstanding deze aarde verlaten zou hebben, en, was dit alzoo, dan kon dit moeilijk anders dan door een opvaren ten hemel hebben plaats gegrepen. Vooral in verband met de Uitstorting van den Heiligen Geest op den Pinksterdag, moest dan dit opvaren ten hemel uiteraard enkele dagen vóór Pinksteren plaats hebben gehad. En zoo vond men het geheel natuurlijk, dat Lukas, in het eerste hoofdstuk van zijn Handelingen, ons feitelijk een scherp getekend bericht omtrent deze gebeurtenis voorlegde; een bericht, dat in overeenstemming was met de profetie, en dat ook in de apostolische geschriften, met name in die van Paulus, volle bevestiging vond.

Algemeen vond dan ook het geloof, dat Jezus ten hemel was opgevaren, ingang, en in de XII Geloofs-artikelen werd voorgoed ook het geloof aan deze wonderde gebeurtenis vastgelegd. Maar hier bleef het dan ook veelal bij. Onze Heiland was nu ons ten goede in den hemel, en eens zou hij wederkeren om het einde aller dingen te doen intreden; maar aan het feit zelf van Jezus Hemelvaart is voorts nooit bijzonder gewicht gehecht. Ja, de betekenis, die er met het oog op de Volëinding in ligt, is in den brederen kring der geloovigen ternauwernood gevoeld. Een onderschatting van de Hemelvaart, die niet weinig bevordert is door de voorstelling, die nu nog in de Roomsche, en ten deele zelfs in de Lutherse Kerk van de werking van den Christus in het Sacrament van het Avondmaal gegeven is. De alomtegenwoordigheid van den Christus, naar zijn Goddelijke natuur, legde hierbij toch zoo overwegend gewicht in de schaal, dat zijn zitten aan de Rechterhand Gods, mede in zijn menselijke natuur, ophield de geloofs-voorstelling te beheerschen. Zelfs onder de zich geloovig noemende theologen zijn er dan ook allengs niet weinigen opgetreden, die de Hemelvaart van Jezus steeds meer onderschat hebben; en komt men van de theologen op de leden der Kerk, dan toont nader onderzoek, hoe, op Kerstfeest, op Paaschfeest en op Pinksteren nog zeer wel algemeen gevoeld wordt, welke genade ons in de Kribbe, door de Verrijzenis en op den Pinkstermorgen is toegekomen, maar hoe de betekenis van de Hemelvaart voor 't eigen geloofsleven aanmerkelijk is verzwakt. Zelfs de prediking en het kerkbezoek op den heiligen gedenkdag van Jezus' Hemelvaart getuigt er van. Dat Jezus niet lang na zijn opstanding ten hemel inging, sprak, zoo meent men, vanzelf, maar wat hierin voor de Volëinding ligt, wordt zoo zelden verstaan.

Dit is vooral hieraan te wijten, dat men zich het lot der geloovigen na hun sterven onder de oude beëindiging allengs is gaan voorstellen alsof dit van Adam af tot nu toe steeds hetzelfde ware geweest. Niet zonder enige moeite en gedwongenheid ondernam men telkens de poging om de voorstelling ingang te doen vinden, alsof, van Abel af, alle geloovigen terstond na hun sterven ten hemel waren ingegaan, juist zooals men dit voor het Nieuwe Testament aanneemt. Alle onderscheid tusschen den toestand der geloovigen na hun dood" in de dagen vóór en na den Zondvloed, en nu, viel zoo goed als geheel uit. Al wat in de geschriften van Mozes, in de Psalmen en in de Profeten ons zo geheel anders bericht was, cijferde men allengs weg en verklaarde het geestelijk. Op een wezenlijk onderscheid tusschen toen en nu achtte men niet te mogen ingaan. Omtrent de historische voorstelling, die ons het Oude Testament geeft, werd men al meer geheel onkundig. Men las over de verschillen heen. En of er in Hebr. XI: 40 al nog zoo duidelijk stond, dat God "wat beters voor ons voorzien had", opdat zij (d. z. de geloovigen des Ouden Verbonds) "zonder ons niet zouden volmaakt worden", toch bleef de conclusie standhouden dat één het lot der geloovigen zoo vóór als na Christus' verschijning moest geweest zijn. Iets wat er dan feitelijk op neerkwam, dat men in het sterven alleen met de ziel rekende, en die ziel zich dacht als een geest, die in den heiligen geesteskring die zich om onzen God bewoog, werd toegelaten, zoodat en de wederkomst van Christus, en de wederopstanding der dooden, en de betekenis van Christus voor ons ingaan in de zaligheid, feitelijk wegviel. Het speciaal Christelijk element uit geheel de voorstelling kromp al in, en was ten slotte geheel verdwenen. En zoo werd dan de weg gebaand naar een voorstelling, die den toestand vóór Christus' verschijning en nadat hij zijn aardsche Middelaarswerk volbracht had, op voet van volkomen gelijkheid stelde. Wat zou de schare dan nog aan de Hemelvaart gehecht hebben.

Vandaar de noodzakelijkheid, waarvoor we ons geplaatst zagen, om in de voorgaande reeks artikelen klaar en omstandig uiteen te zetten, wat de Heilige Schrift ons omtrent het lot der gestorvenen, voor den zondvloed en onder Israël, d. i. vóór Jezus' verschijning onopbaarde. Eerst hierdoor kon het duidelijk worden, dat dit lot vóór Jezus' Vleeschwording een geheel ander geweest is, dan thans het lot der geloovigen dank zij Jezus' verschijning geworden is. Vandaar de volle nadruk dien we thans op Jezus' Hemelvaart moeten leggen. Immers het is juist de Hemelvaart van Jezus, waardoor de allesbeheerschende verandering in het lot der geloovigen na het sterven tot stand is gekomen. Vóór Jezus' Hemelvaart verkeerden ook de geloovigen in den staat der afwachting, en alleen dank zij Jezus' Hemelvaart is ons thans onmiddellijk na ons sterven de ingang in het Vaderhuis bereid. De Sje'ool en het Vaderhuis staan ten deze vlak tegen elkander over, en het is alleen de Hemelvaart des Heeren, die tusschen hen heeft gebracht, dat wie thans in Jezus sterft, niet meer in de Sje'ool afdaalt, maar aanstonds in het Vaderhuis wordt opgenomen. De Hemelvaart van den Christus is de groote gebeurtenis, waardoor in het lot der geloovigen na den dood de alles afdoende verandering is ingetreden. Door die Hemelvaart is het zwaartepunt van de Sje'ool naar het Vaderhuis verlegd. En zulks niet werktuigelijk, maar krachtens den geloofs- en den levensband, die de wedergeborenen aan den Christus verbindt in het mystieke Lichaam, waarvan Hij het van God gegeven Hoofd is.

Wat Jezus zelf des aangaande kort vóór zijn sterven uitsprak, bewijst klaar en duidelijk, dat dit gelukkig lot der geloovigen eerst na zijn Hemelvaart kon intreden, en dat er onder het Oude Testament, toen Immanuel zelf nog niet geboren was, geen oogenblik sprake van kon zijn. De discipelen, zoo sprak Jezus in Joh. XIV: 1 v.v., behoefden over zijn heengaan niet ontroerd te zijn, mits ze slechts geloofden. En waarom niet? Omdat, zoo zegt Jezus, er "in het Huis mijns Vaders vele woningen zijn, en ik nu henenga, om u daar plaats te bereiden". Die plaats was er dus voor de geloovigen die stierven, dusver nog niet. Die plaats stond nog niet voor hen open. Integendeel, eerst Jezus zou nu henenga, om in het Vaderhuis die plaats voor de geloovigen te bereiden. En ook dan nog zouden ze niet van zelf daar heen kunnen geraken, maar Jezus zelf zou tot hen komen, en, zoo sprak hij: "Ik zal u tot mij nemen, opdat ook gij mijn moogt waar ik ben". Eerst Jezus is het,

die, door als Godmenschen in de heerlijkheid in te gaan, dezen toegang tot het Vaderhuis voor degenen die hem toebehooren, ontsluit, juist zooals het ook in het Hooge priesterlijk gebed heette: "Vader, ik wil, dat waar ik ben, ook die bij mij zijn, die Gij mij gegeven hebt." De apostel Paulus geeft ons in Efeze 1: 18 v.v. geheel dezelfde voorstelling. Door Jezus Kruisdood en Opstanding is ook volgens wat we hier lezen, een geheele verandering in den toestand ingetreden. God Almachtig heeft "de uitnemende grootheid zijner kracht nu pas gewrocht aan ons die gelooven", en zulks wel naar de werking der sterke zijner macht, die Hij in Christus geopenbaard heeft. Niet van ouds, niet van de dagen der Patriarchen af, maar eerst in Christus Opstanding, toen Hij hem uit de dooden heeft opgewekt, en hem daarna, als uitkomst van de Hemelvaart, "gezet heeft aan zijn rechterhand in den hemel". Van dat oogenblik af zijn toen eerst "alle dingen aan zijn voeten onderworpen" geworden, en eerst toen is hij gesteld als Hoofd der Gemeente, welke gemeente zijn Lichaam is en de vervulling van dengene die alles in allen vervult. Overduidelijk is alzoo in dit alles sprake niet van den tweeden Goddelijken Persoon in de Drieëenheid, die van eeuwigheid was en met Goddelijk macht zijn werking deed uitgaan, maar van Immanuel, van den Godmenschen, van het Vleesch geworden Woord, en wel van Immanuel niet in den staat zijner Verneering, maar in den staat zijner Verhooging, en alzoo in den staat die eerst door en na zijn Hemelvaart inging. Niet op de geloovigen van het Oude Testament, maar eerst op de geloovigen na Jezus' Hemelvaart slaat dan ook wat de apostel in Ef. II: 6 zegt: "En u heeft Hij mede opgewekt en heeft u medegesteld in den hemel in Christus Jezus". Wat eerst vrucht van Jezus' Hemelvaart zou zijn, kon uiteraard niet verwerkelijk worden, alvorens Jezus ten hemel gevaren was. Van dit alles mogen de oudvaders de belofte hebben genoten, en ze mogen in de vaste verwachting dat die belofte vervuld zou worden, geestelijk reeds vooruit het heil dat komen zou, hebben toegejuicht, maar daadwerkelijk bezeten hebben ze het niet, en ook konden ze niet bezitten, wat eerst het resultaat van Jezus' zitten aan Gods rechterhand zou zijn. Zelfs moet zonder aarzelen uitgesproken, dat de personen, die Jezus in Palestina gekend hebben, en in waarachtig geloof zich aan hem hebben overgegeven, voor zooveel ze gestorven zijn eer Jezus' stierf, verrees en ten hemel opvoer, nog niet na hun sterven onmiddellijk ten hemel zijn ingegaan. Natuurlijk zijn er zulke personen geweest. Men denke slechts aan Johannes den Dooper. Doch ook dezulken konden het Vaderhuis niet ingaan dan na Jezus' Hemelvaart. En ook op hen is alzoo toepasselijk, dat ze eerst na Jezus' hemelvaart uit de Sje'ool in het Vaderhuis zijn overgegaan.

Op zulk een scherpbelijnde voorstelling moet aangedrongen worden, omdat wie hierover heenglijdt, zelf oorzaak is, dat zich ten slotte alles in nevelen voor hem verdonkert. Denkt men zich toch, ook vóór Jezus' Hemelvaart, de geloovigen als reeds in het Vaderhuis ingegaan, dan maakt men dien ingang in het Vaderhuis, niet alleen van Jezus' Hemelvaart, maar van Jezus zelf los. Men acht dan dat zulke personen op zichzelf, en niet als leden van het mystieke Lichaam des Heeren, de zaligheid erlangd hebben. En natuurlijk, geeft men dit van deze enkelen toe, dan is er geen oorzaak denkbaar waarom datzelfde niet ook op anderen toepasselijk zou zijn, en zoo gaat dan de klemmende band, die de zaligheid van den zondaar aan Jezus moet verbinden, geheel te loor. Van tweeën een. Het is of door Jezus, en door Jezus alleen, dat een geloovige bij zijn sterven in de zaligheid ingaat, oftewel zulks is ook buiten Jezus mogelijk. Al stelt ge nu die laatste mogelijkheid ook slechts bij zeer enkele personen, er staat dan toch volgens u een weg buiten Jezus naar het Vaderhuis open, en het volstrekte karakter wordt aan de belijdenis, dat alleen door Jezus het eeuwig heil ons is beschoren, ontnomen. Men moet ook ten deze in zijn geloof vast staan, en niet wankelen. Het ingaan in het Vaderhuis is het voorloopig onbelemmerd ingaan tot de volle genieting van het heil. Dit nu kon aan niemand ten deel vallen, dan nadat Jezus zelf, niet als de Tweede Persoon der Drieëenheid, maar als het Vleesch geworden Woord was voorgegaan. Zulks nu kon niet plaats grijpen dan nadat het offer aan het Kruis was volbracht. Eerst daarop tocht volgde de Verhooging, en hiervan zegt het apostolisch getuigenis ons met klare woorden: "Daarom (d. i. hier oorzaak van zijn sterven aan het Kruis) heeft hem God uitermate ver-

hoogd, en heeft hem gegeven een naam boven allen naam, opdat in den naam van Jezus zich zou buigen alle knie dergenen die op de aarde en onder de aarde zijn, en alle tong zou belijden, dat Jezus Christus de Heere zij, tot heerlijkheid Gods des Vaders". Alzoo eerst van dat oogenblik af is de belofte, aan de Vaders in het Oud Verbond gedaan, in vervulling gegaan. De realiteit was veel vroeger aangekondigd, maar nog niet verwezenlijkt. Die realiteit trad nu pas in, en zoo is het eerst de Hemelvaart van Christus die de nieuwe lotsbedeeling der geloovigen na hun sterven in het leven riep, mogelijk maakte, en bevestigde. Eerst door Jezus zitten aan de Rechterhand des Vaders is het aanstonds na het sterven ingaan in de zaligheid van het Vaderhuis mogelijk geworden. Dat ook de geloovigen van het Oud Verbond daarin ten slotte gedeeld hebben, betwisten we geen oogenblik, maar nooit *danna Jezus Hemelvaart*. Alleen de geloofs- en levensband, die ons, als geloovigen, aan Jezus verbindt, schept hier de mogelijkheid. Het ingaan in het heil kan niet buiten Jezus omgaan. En van Jezus kon deze zalige werking in de zijnen niet uitgaan, eer hij zelf de eeuwige vreugde smaakte. Het Lichaam volgt het Hoofd, maar juist daarom moest, zou 't mystieke Lichaam volgen. Jezus, als ons aller Hoofd, eerst zelf uit het lijden in de heerlijkheid zijn overgegaan. Zijn verneering was geen schijnvertooning. In den Man van Smarten was de verneering volstrekt werkelijk. Daarom kon er geen genieting der heerlijkheid volgen dan na zijn verhooging, en het is die verhooging, die wel met de opstanding begon, maar die dan toch eerst door de Hemelvaart volëind is. Tusschen twee perioden moet alzoo scherpelijk onderscheiden worden, en het is de Hemelvaart van Jezus, die als wigge tusschen deze twee perioden in schuift. De eerste van deze twee perioden begint bij den val, en in die eerste periode gaan alle geloovigen bij hun dood uit dit leven in de Sje'ool over, om eerst na Jezus verheerlijking uit de Sje'ool over te gaan in het Vaderhuis. In de tweede periode daarentegen valt die tusschenschakel van de Sje'ool weg, en ontsluit zich voor de geloovigen het Vaderhuis aanstonds na het sterven.

In zijn apostolischen zendbrief aan de gemeente van Corinthe drukt Paulus dit uit door de scherpe formule, dat Jezus is de *ersterling dergenen die ontslapen zijn*. (1 Cor. XV: 20.) "Gelijk ze allen in Adam sterven, alzoo zullen ze ook in Christus allen levend gemaakt worden, maar een iegelijk in zijn orde: de *ersterling* Christus, daarna die van Christus zijn in zijn toekomst". Ook hier dus geen andere voorstelling, dat dat in Christus het begin en de aanvang is, en dat 't al van Christus uitgaat, doch ook hier onder het stellig beding, dat we eerst van Jezus' Opstanding en Hemelvaart af zullen rekenen. De Middelaar is verschenen. Hij heeft zich verneerd, verneerd tot in den dood des Kruises, en daarna eerst is zijn verhooging ingetreden. Een verhooging die pas met zijn Verrijzenis intrad, die met zijn Hemelvaart dooring, die nu schittert in zijn zitten aan Gods Rechterhand, en die koninklijk zal voortduren, tot eens geheel het machtige werk der verzoening en der verlossing volëind zal zijn. Die verhooging van den Christus kan niet anders beginnen dan op een bepaald tijdstip, d. i. op den derden dag na zijn sterven, en zonder die voorafgaande verhooging van den Christus is elke verhooging voor de geloovigen uitermate volstrekt ondenkbaar en onmogelijk. Ze konden in afwachting van wat te komen stond, wel *bewaard* worden voor de zaligheid die komen zou; ze konden er een voormaak van genieten; ze konden geestelijk begenadigd zijn; maar ze waren niet in den hemel, niet in het Vaderhuis, niet in de woonstede Gods. Ze toefden en verbeidden, en dit toeven en verbeiden duurde tot voor Jezus zelf de Verhooging kwam; en eerst toen Jezus nu uitermate zeer verhoogd was, en in de macht was gezet, en, gezeten aan Gods Rechterhand, thans in Koninklijke majesteit heerschte, volgde er bij het sterven voor de geloovigen geen verneering meer, maar ontsloot en ontsluit zich terstond na het sterven voor hen het vergezicht van het Vaderhuis, en gaan ze, omdat Jezus hun Hoofd daar zetelt, dan nu ook aanstonds zelve, zonder tusschentoestand, ten leven in. Iets waar te meer nadruk op moet worden gelegd, omdat al zulk, als lid van het mystieke Lichaam, volgen van het Hoofd den overgang vormt voor die nog rijkere toekomst, als 't eens zal zijn *God alles en in allen*. Eens toch komt de ure, dat de Middelaar zijn kroon aan de voeten des Vaders zal

nederleggen. "Daarna, zoo betuigt de apostel ons, zal het einde zijn, wanneer de Christus het Koninkrijk aan God en den Vader zal overgegeven hebben," nadat hij eerst alle zondige heerschappij en macht en kracht zal teniet gedaan hebben. "Want, zoo gaat hij dan voort, hij moet als Koning heerschen, totdat hij alle de vijanden onder zijn voeten zal hebben gelegd." Immers, zoo staat er letterlijk, de Vader heeft alle dingen zijn voeten onderworpen, en wanneer hem alle dingen zullen onderworpen zijn, dan zal ook de Zoon zelf onderworpen worden dien die hem alle dingen onderworpen heeft, opdat God zij alles en in allen." Er is alzoo geen sprake van, dat er naast den weg, die ons in Christus ontsloot, is, nog een andere weg tot onmiddellijken ingang in de zaligheid zou openstaan. Er is niet voor de massa een *algemeene* heilsweg, en daarnaast een *bijsondere* heilsweg waarop Christus alleen zijn geloovigen voorgaat. Een andere heilsweg dan die in Christus voor Gods kinderen geopenbaard is, is er niet en bestaat niet. Bij den Middelaar nu hebben we altoos met de Vleeschwording van het Woord, en alzoo met de verneering en de verhooging te doen, zoodat elk denkbeeld moet worden afgewezen, alsof er oudtijds voor de geloovigen ooit ingang in de zaligheid des hemels kon geweest zijn, eer Jezus als Middelaar zelf daartoe inging; dat is dus tot aan zijn Hemelvaart.

Vooral min zuivere mystiek verleidde zoo licht, om in een geheel anderen gedachtegang over te gaan, maar hieraan moet weerstand worden geboden. Men vroeg zich dan onwillekeurig af, waarom de Almachtige God in zijn heilig doen aan den Middelaar zou gebonden zijn. Waarom de Almachtige, ook al heeft Hij zelf den Middelaar besteld en in Hem zekeren weg des heils ontsloten, toch ook niet zelf, buiten dien Middelaar om, door geestelijke toenadering vele zijner uitverkorenen bijeen vergaderen en zaligen kon. Sommigen hadden er dan wel niets op tegen, dat aan het heil in Christus gebonden werden de geloovigen, die stierven na zijn Hemelvaart, maar ook dan vroeg men zich toch af, waarom God Almachtig door zijn Heiligen Geest de geloovigen, die vóór Jezus' Hemelvaart stierven, niet even rijk begenadigen kon. Ja, waarom ook niet nu nog een afgedoelde *buiten Christus* om zou kunnen begenadigd worden. Zoodoende liet men dan in zijn mystieke gissingen en woelingen feitelijk den eenigen Middelaar los, en kwam op één lijn met de Heidensche en Mahomedaanse mystiek, die evenzo, *buiten Christus* om, zeer teederlijk en ernstiglijk van den Oneindige droomde en zich daarin rijk gevoelde. Vandaar, dat onze vaders er steeds op aandrongen, om toch tegen al zulke uiterst gevaarlijke mystiek op zijn hoede te zijn. Een waarschuwing die thans wel met dubbele kracht mag herhaald worden, nu niet zoo zelden zelfs leeraren, die zich als geloovig aandienen, in hun subjectieve zelfvoldoening, de *voorwerpelijke* genadebedeeling zoo veelzins verflauwen en verzwakken.

Feitelijk toch school in dit alles niets dan verzet tegen de heilsmethode, die zich, op Gods bevel, aan het door God verordend middel bindt. Dit verzet heet en schijnt dan vroom. Zoo men krank is, betuigt men immers, dat God Almachtig zeer wel zelf en rechtstreeks den kranke genezen kan, en dat het daarom ongelofte is, om tot 't medicijn zijn toevlucht te nemen. Vanzelf had dit dan aanstonds zijn toepassing ook moesten vinden op het gewone voedsel. Waarom toch zou God Almachtig niet ook ons, gelijk Israël in de woestijn, zonder brood bij 't leven kunnen behouden? Doch zoover ging men niet. Het heette dan, dat men door het nemen van zijn toevlucht tot de middelen, Gods Almachtigheid in verdenking bracht, alsof Hij ook niet buiten deze middelen ons leven in stand houden of het kranke leven genezen kon. En deze zelfde schijnvroomheid werd dan ten slotte evenzo toegepast op de genadewerking. Ge behoeft God niet te helpen. Als Hij u uitverkoort, is Hij ook machtig genoeg om zelf u tot de zaligheid te brengen. Geestelijke opvoeding is welbezien overdaad. De ouders kunnen er toch niets aan toebrengen. En als God zelf uw kind aangrijpt en ombuigt, is al uw meedoen en helpen toch eigenlijk niet anders dan een verdenking van de Almacht der genade. Men worstelde dan ten slotte ook niet meer tegen zijn zonde. Waartoe toch zou men het doen? Als God wil dat we met onze zonde breken, zal Hij zelf 't wel door zijn Heiligen Geest in ons bewerken. De Antinomian! Ook als wij ons verbeeld-

den, dat we 't zelf deden, deed God 't toch in ons. Hij *alleen*, en *zonder* onze hulpe. En het is deze zelfde gedachtengang, die op elk punt den weg der middelen verzaakt en er een hogere vroomheid in ziet, om 't alles, buiten de middelen om, op God zelf en op God alleen te laten aankomen, — die zich dan ten slotte deze o, zoo gevaarlijke mystiek ook tegen het Middelaarschap van den Christus doet keeren.

Waarom, vroeg men zich dan af, dit Middelaarschap? Als God zelf door en in zijn Geest tot uw ziel nadert, staat dit dan niet nog veel hooger? En nu geeft men wel toe, dat er kunnen zijn voor wie dit Middelaarschap al spoedig onmisbaar bleek. Voor dezulken eert men het dan ook. 'Waarom niet? Maar hooger, zoo maakt men zich dan toch diets, staat het, als de ziel zelve *rechtstreeks* in de gemeenschap met God weet in te dringen, en dit nu heet dan de heilige mystiek. Het moet immers toch eens worden: God zelf alles en in allen. Waarom u dan nog bij het Middelaarschap van den Christus opgehouden? De Schrift zelve getuigt u immers, dat eens de Christus zelf 't alles aan den Vader zal overgeven, zoodat 't eindelijk toch zal blijken te zijn een gemeenschap van Gods kind met het Drieëenig Wezen, waarbij elk Middelaarschap wegvalt. Welnu, thans reeds is, zoo besluit men dan, dank zij deze mystiek, immers voetstoots te erlangen, wat anders eerst in het einde komen kan.

Het is deze mystiek nu, die gevoerd wordt door het valsche subjectivisme waarin men afdoelt, en juist hiertoe komt men zoo licht, door de geloovigen van het Oud Verbond op één lijn te plaatsen met de geloovigen na den Pinksterdag. In de lange eeuwen der Oudvaders was Immanuel nog niet geboren, het Woord was nog geen vleesch geworden, de offerande aan het Kruis was nog niet volbracht, het bloed van den Middelaar had nog niet gevloeid, hij was nog niet gestorven, hij was nog niet opgewekt, hij was nog niet ten hemel gegaan, hij zat nog niet aan Gods Rechterhand, den Heiligen Geest had hij nog niet uitgestort. Kortom, er ging van het Middelaarschap nog geen omzettende werking uit. Zijn nu desmettemin de geloovigen, die in die vroegere eeuwen geworfeld hebben en stierven, toch, evengoed als de geloovigen van nu, bij hun sterven aanstonds tot de volle zaligheid ingegaan, eilieve, wat blijft er dan van die onmisbaarheid van het Middelaarschap over? Ge kunt dan wel zeggen, dat die oudvaders toen reeds in de schaduw van wat komen zou, gewandeld hebben, maar feit blijft 't dan toch, dat al 't feitelijke nog komen moest, en dat, zonder den steun en de genieting hiervan, Abel en wie op hem volgden, in het Vaderhuis zijn ingegaan. Dit deert nu niet, zoolang men te doen heeft met de zulk, die vast in Jezus gelooven, en die ook de belofte aan het voorgeslacht gegeven, met den Middelaar in verband zetten, maar zie wel toe, dat ge u door de fluweelen zachtheid dezer subjectieve mystieken niet verleiden laat. Voor deze mystieken toch wordt wat Jezus feitelijk ter onzer redding volbracht heeft, en waterst in den loop der historie tot zijn recht kon komen, van hoe langer hoe minder betekenis. Voor of na Jezus Hemelvaart maakt dan ten slotte geen onderscheid meer. Men drijft op eigen geestelijke phantasie, en wordt voor de feiten, vooral in hun preciesheid, steeds onverschillig. En daarom juist moet de verstrekkende betekenis van Jezus opvaren ten hemel, met het oog op de voleinding, door ons in het volle licht worden geplaatst. Voor of na Jezus Hemelvaart beslist voor den toestand die op het sterven van de geloovigen aanstonds volgt, schier alles.

Dr. A. K.

„Zoo voor een volk als voor een mensch alleen.”

Als Hij stilt, wie zal dan beroven? Als Hij het aangezicht verbergt, wie zal dan Hem dan aanschouwen, zoolvel voor een volk, als voor eenen mensch alleen.
Job 34 : 29.

Hij stilt! betuigt Elihu aan Job.

Hoe over-luidruchtig en rumoerig ging niet ook onder ons 't leven toe? Hoogopgevoeld en bruisend stuwden de glinsterende wateren heel ons samenleven voor zich uit. Wat werd er niet van allen kant gelachen, uit alle hoek gejubeld. Ja, scheen 't soms niet één hooggaand 't uitgillen van weeldegenieting, vreugde en... pret!

Het ernstiger loopen en het heiliger zien verging er u bij.

En nu op eens is die drukte ingezonken, en als uitgestorven. Dat wild rumoer zwijgt. De blik van het oog zoekt wat 't mist. Het is of de dag is voorbijgegaan, en of in donkerheid de ruwe van den nacht is ingetreden.

Wat er dan intrad? vraagt ge. En op die vraag antwoordt Elihu voor ons: *Hij stilt*, en, zoo gaat hij voort: *Als God stilt*, wie zal dan beroven? Als God zijn aangezicht voor u verbergt, wie zal dan verwijtend tot Hem opzien?

God stilt! Dit ziet ge telkens in het particuliere leven. Niemand onzer of hem zelf overkwam dit wel persoonlijk. En wat anders particulier den enkele trof, dit treft nu heel 't land. Het geldt, zegt Elihu, zoolvel voor eenen mensch alleen als voor heel een volk. En nu ontwaren we ook in onze omgeving wel, dat Gods hand zwaar op heel ons volk drukt.

God stilt een mensch alleen! Ge neemt 't telkens waar. Een jongman schier nooit van iets anders levendagend; maar zie, op eens bereikt en overvalt hem 't droef bericht dat zijn lieve moeder stierf. En nu is 't uit met die schier eindeloze levensdrukte. Droef zit hij neder. Een wenk van zijn God heeft hem *gestild*. Of ook, hij zat voor een examen, en reeds stond gereed wat na gelukkigen afloop zijn vrienden in toastenden gelukwenschen zou doen losbarsten. Maar hij droop. En nu zonk hij in. Geen woord bijna komt over zijn lippen. God heeft hem *stilt* gemaakt. Nog anders. Een gewaagde verlov

had de jonge dochter tot in de wolken toe overgelukkig gemaakt. Maar 't springt af. En nu staart ze somber, zwijgend voor zich heen. God heeft haar *gestild*. Of ook. De man van zaken won, en won almeer, en alhier door, tot op eens een tegenslag hem verande. En nu staart hij als in wanhoop voor zich uit. God heeft zijn zaak en door zijn zaak hem *stilt* gemaakt.

Zoo kan in uw particuliere leven overhoeds al uw levensgeluk naar worden geslagen, als God zijn aangezicht voor u verbergt.

Zoo komt 't telkens voor met een mensch alleen, wat wij zouden zeggen met den mensch in zijn individueel bestaan.

Maar zoo, roept ons nu Elihu toe, kan 't ook met een heel volk loopen.

Ook met een volk kan 't zijn, eerst lange jaren één rumoer van vreugde en voorspoed, en dan valt plotseling de slag in.

Dan is 't of heel 't volk den adem inhoudt. Dan heeft God heel dat volk *gestild*.

Is er nu in uw hart nog een band aan uw volk die krachtig genoeg trekt, dan vergeet ge voor een oogenblik eigen zorg en eigen leed, om te zuchten met uw volk, mee onder den nood van dit volk ook zelf den schouder te zetten, en u, zoo al niet met, dan toch voor dat uw volk voor u God te verootmoedigen, en zijn verbeurde genade in te roepen.

Ge hebt drieërlei leven.

Particulier, zoo voor u zelf persoonlijk als voor uw gezin, en valt in dat gezin de slag, al blijven we er dan persoonlijk ook nog zoo wel aan toe, dan weenen we toch met ouders en broeders en zusters mede, en dan zijn 't zeer stille dagen die we in die weken van aangrijpenden rouw als doorkruipen.

We hebben, heel anders, een tweede leven met het volk der Heeren, en in den band aan dit verkoren volk, juichen we in lof en aanbidding mee, als de zake van Gods Koninkrijk bloeien mag en zichtbaar vooruitkomt. Maar evenzoo treuren we in den band aan dat volk des Heeren, als druk en onrecht ons terug dringt en de Naam des Heeren schade lijdt. Wat in dat volk tintelt, lief of leed, trilt in ons eigen zielsbesef na.

Maar zoo nu is er ook een derde band, de band die ons aan het land onzer vaderen, aan het volk van ons eigen bloed verbindt, en ons mee doet leven in het maatschappelijk saamzijn. Niet altoos trekt die band even sterk. Vaak is er veel in het doen van land en volk, dat ons hindert, griet en ergert. Soms is 't, of er een woelen opkomt, dat ons uitstoot, bannen wil en 't leven benevelt.

Jezus zelf brak tenslotte met zijn volk.

Hij had dat volk zoo Goddelijk teeder lief. Jerusalem, Jerusalem, hoe dikwijls heb ik niet uw kinderen willen bijeenvergaderen, gelijk een hen haar kiekens! Maar tenslotte moest 't tot breuk komen. Ziet, uw huis worde u weest gelaten. Gij hebt niet gewild!

Nooit mag daarom de liefde voor land en volk den band die ons aan het volk des Heeren bindt, verzwakken, laat staan losraken.

God lief hebben boven alles, en in den naaste...

66k ons volk en vaderland, doch eerst na God!

Ook de martelaar breekt met zijn vaderland om als burger van het hemelsche vaderland aan zijn God getrouw te blijven. En vooral in dagen als we thans doorleven, moet elk gevaar gekeerd, dat ook maar één onzer, om den nood van 't land, den band aan het Jerusalem dat boven is verraken zou.

Maar op *versaken* gaat 't thans niet.

Eer omgekeerd.

Hij stilt.

God in zijn Almacht werpt de Godvergeten, de brooddranken vreugde in het volksrumoer thans neder. Van God hoort men thans lieden reppen, die jaar in jaar uit op 't zwijgen over God in het publieke leven aandrongen. Zie 't maar aan de bladen die 't anders al buiten God afdeden. Zie er het kerkpubliek maar op aan, wat vreemde gezichten er zich zien laten. Neem onder 't wandelen de uitdrukking van de meeste gezichten op, en zie hoe de trekken stroef staan. Er is kommer. Men vrees voor ergert. Men vraagt in angstige spanning, waar al dat onheil op uit zal loopen. Die zijn werk verloor, weet geen raad. Er is een andere toon in 't leven gekomen. Of er het echte is, wie zal 't uitmaken. Maar al trekt 't leven in de groote maatschappij nog niet sterk naar God, 't roept toch zeer stellig veel minder tegen God in, dan anders. En dit nu bereidt ons, belijders van den Christus, thans de heilige vreugd, dat we *zonder Hem te versaken* met al de warmte van ons hart in den druk van land en volk kunnen meeleven.

Vergeleken bij menig ander volk zijn we nog zoo rijk. Er mag in ons land, en onder ons volk, nog een Christelijke actie bloeien, die vooral sinds de tweede helft der vorige eeuw insloeg en zienderogen toenam. Meer dan eens reeds werd de klokslag van het nationale leven in een Christelijken toon gezet. Er is onder ons volk een Christelijke actie in het publieke leven, zoolals ge die bijna in geen ander land vindt.

Just dit nu maakt 't ons zoo van zelf sprekend, om zonder strijd en zonder huivering thans in den nood van land en volk mee te leven.

Zelfs beziet ons de hoop, dat het lijden dat thans land en volk drukt, den toon van het volksleven heiligen zal.

Het blijkt zoolals Elihu 't uitzong: „God stilt de levensvreugd, om ons te zegenen, nu eens bij een mensch alleen, en dan weer bij heel een volk.”

Eerst te weelderig rumoer en over-wereldsch. Dan komt de tegenspoed en maakt God ons *stilt*. In die stilte dringt dan zijn Goddelijk roepen weer tot ons door. En als dan de beproeving weke, en de vroegere levensvreugd terugkeert, dan kan 't straks worden, en bij den mensch alleen, en bij heel ons volk, een leven meer nabij den Heiligen.

Lang niet altoos werd 't zoo, maar toch, in de dagen onzer vaderen was het zoo.

Moge dan ook thans zoo de toekomst wezen, en voor u als mensch alleen, en voor heel ons volk.

Klimme daarvoor aller bede onder ons op. En moge die bede bij onzen God verhooring vinden.

Dr. A. K.

Amsterdam, 11 Sept. 1914.

Nu we na het zomerreces onzen pers- arbeid weder oppvatten, richt zich de blik als van zelf in de eerste plaats naar den oorlog, die zoo plotseling in Europa ontbrandde, om te vragen wat deze wereld- krijg in geestelijk opzicht ons te zeggen heeft.

Want al bleef ons volk, door de goede gunste Gods over ons, dusver voor de

rampen van den oorlog gespaard, toch leven we te diep het leven der Christen-volkeren in Europa mede, om niet met hen te gevoelen al het ontzaglijke wee, dat door dezen oorlog over hen werd gebracht. En ook ons eigen land lijdt door de zware financiële crisis, die geheel Europa teistert, door den stilstand van handel en nijverheid, door het op de been houden van heel onze legermacht op de grenzen, en door de zware geldelijke lasten, die straks op ons gelegd zullen worden. Terwijl het gevaar, dat we wellicht gedwongen zullen worden in dezen wereldkrijg mee te strijden en ons goed en bloed te offeren voor de onafhankelijkheid van ons vaderland, als donkere onweerswolken dreigen blijft aan onzen hemel en menig hart met angst en schrik vervult.

Zoo is de droom der humanisten, alsof de menschheid, door beschaving al verder voortschrijdend op den weg der zedelijke volkomenheid, vanzelf aan den gruwel van den oorlog ontkomen zou, wel een ijdele waan-geleken. Trots alle vredesconferenties, die werden gehouden, de arbitrage-verdragen, die werden gesloten, en de meest vrede-lievende uitingen van staatshoofden en ministers, barste toch een oorlog uit, die in omvang en in ontzettendheid overtreft al wat de wereldgeschiedenis ons deed aanschouwen. Niet huilerig, maar heele volkeren staan op het slagveld tegenover elkander. De honderdduizenden van vroeger hebben thans voor miljoenen plaats gemaakt. De veldslagen duren niet uren, maar dagen achtereen. De verliezen aan gekwetsten en doden zijn grooter dan ooit te voren. En wat nog het ergste is, wel verre van daar dat deze oorlog althans op meer humane wijze zou gevoerd worden, schokt het hart van ontroering, wanneer het leest, hoe elk der oorlogvoerende partijen de andere beschuldigt van beestachtige wreedheid op gewonde soldaten en weerloze burgers gepleegd, en we zien, hoe heele dorpen en steden worden geplunderd, platgeschoten of verbrand. En wie zal het zeggen, hoever de thans ontstane oorlogsbrand in de toekomst zich uitbreiden zal en welke beteekenis hij voor het bestaan van Christus Kerk zal krijgen? Niet alleen, dat de kleine staten van Europa, die thans nog buiten den strijd staan, zoodra de krijgstaetiek of het eigenbelang der Mogendheden dit eischt, meegesleept zullen worden in den krijg, maar wie gelooft, dat Italië zich op den duur onzijdig zal houden? Dreigt het gevaar niet evenzeer van de zijde van Turkije, dat zich reeds tot de tanden wapent en niets liever zou doen dan wraaknemen over de vernedering, waaraan het in den Balkan bloed stond? Zal Duitschland, om Engeland's macht te snuiken, Turkije niet bewegen straks den heiligen oorlog uit te roepen in Egypte en Indië, waar al wat den Islam volgt, mokt en wroet tegen de opperheerschappij van het Christelijk Engeland? En wanneer de krijg naar Afrika en Azië wordt overgebracht, zal de reeds zoo gespannen verhouding tusschen het heidensehe Japan en het christelijke Noord-Amerika dan niet tot een crisis voeren? En voelt men dan niet, hoe de worsteling om de macht, die thans als een waanzin de volkeren heeft aangegrepen, tegelijk een worsteling zou kunnen worden, waarbij heel het voortbestaan van onze Christelijke cultuur en haar heerschappij over de heidensehe volkeren op het spel zou komen te staan? Want als het Christelijk Europa, dat dusver door zijn geestelijk overwicht en door de macht zijner legers de massale heidenwereld in Azië en Afrika in bedwang hield, door onderlingen strijd geheel uitgeput zal wezen en machteloos ter neer zal liggen, zal dan deze heidenwereld zich niet opmaken om aan de suprematie der Christelijke volkeren zich te onttrekken? Teekent het niet, dat Japan reeds thans zich mengde in den oorlog van Europa om van de ongelegenheid, waarin Duitschland zich bevindt, gebruik te maken ten einde aan dit Christelijk land een kolonie, waarvan als brandpunt de Christelijke beschaving kon uitgaan, te ontrukken en weer terug te geven aan het heidensehe China? En weet ieder, die het Oosten kent, niet, hoe het daar reeds lang in het verborgene gist en woelt, hoe steeds sterker de drang wordt om het juk der Europeesche volkeren af te schudden, en welke betoovering de leuze oefent, dat Azië voor de Aziaten moet worden opgeëischt?

Zoo logenstruift de realiteit de utopie der pacifisten en bevestigt ze, wat de Schrift ons leert, dat niet wereldvrede, maar wereldkrijg het einde der geschiedenis zal wezen. Zeker, ook ons wekt het heilig ideaal, dat Israël's profeten ons getekend hebben, van een aarde, waarop gerechtigheid wonen zal, waarop de zwaarden tot spaden en de spiesen tot sikkelken zullen geslagen worden en het ene volk tegen het andere geen zwaard meer zal opheffen en zij den krijg niet meer zullen leeren. Maar wij weten ook, dat dit heerlijk ideaal op deze aarde niet bereikt kan worden, en dat het eerst vervuld zal worden op de nieuwe aarde, waar geen zonde meer wezen zal. En hoezeer het menschelijk hart ook getuigenis moge tegen al de gruwelen en jammeren, die de oorlog over de volkeren brengt, we weten, dat om der zonde wil oorlogen en krigen tot het einde toe blijven zullen, en we daarin een gericht Gods hebben te zien.

Vandaar, dat het ook diep gevoeld is bij alle Christelijke kringen in ons volk, hoe we, nu God de Heere met zoo schrikke-lijken oorlog Europa bezoekt, voor alle dingen ons te verootmoedigen hebben voor Hem. Er gaat een oordeel Gods over de volkeren van Europa. Aan wien de schuld te wijten is, dat deze oorlog onttekend werd, voegt ons niet te beoordeelen. Of het Oostenrijk's keizer was, die vreesde voor liet ineensstorten van zijn rijk na zijn dood, of Engeland, dat de machtsuitbreiding van Duitschland niet dulden kon, of

Rusland, dat om de hegemonie op het vasteland van Europa dong, of het militarisme in Duitschland, dat reeds lang naar den krijg haakte, of Frankrijk, dat nog altoos naar revanche donste, doet er niet toe. Niet een der staten van Europa durft openlijk de verantwoordelijkheid voor dezen oorlog op zich nemen. De een schuift de schuld op den ander. En in den diepsten grond schuilt de schuld niet bij een, maar bij allen, omdat zij door 't opdrijven van leger en vloot lasten op de volkeren hebben gelegd, die niet langer te dragen waren. Maar wie als profet op den wachtoeren staat en van de hoogte van het raadsbesluit Gods op het woelen der menschen neerziet, vraagt niet in de eerste plaats naar de menschelijke oorzaken, maar deze ramp over Europa gekomen is, maar belijdt, dat het regiment in de handen van den Heere onzen God is; dat Hij oorlog en vrede schept, en dat Hij deze bezoeking over Europa bracht, opdat de volkeren zouden getuigtigd worden en weer naar Hem zouden leeren vragen.

En bij deze verootmoediging hebben wij niet in de eerste plaats te vragen naar de zonden, waardoor andere volkeren en natien Gods toorn over zich verwekt hebben, maar de hand te steken in eigen boezem. Als Nederland dusver gespaard bleef, was het waarlijk niet, omdat onze schuld tegenover God den Heere geringer was, maar uit barmhartigheid en genade alleen. Wanneer ook maar een oogenblik de gedachte bij ons opkwam, dat we beter waren dan de andere volkeren van Europa, zou juist die eigengerechtigheid Gods toorn over ons kunnen verwekken. Veel eer past het ons, in deze dagen voor Gods aangezicht te komen om daar belijdenis te doen van onze zonden en over-tredingen; de zonden van ons volk, de zonden van Christus Kerk in ons land, de zonden van onze gezinnen en de zonden van onze personen. Alleen toen Nineve op de prediking van Jona zich bekeerde en boete bedreef voor Gods aangezicht, werd het oordeel Gods, dat reeds was aangekondigd, nog afgewend.

En bij die verootmoediging kome dan ook, zoolals David deed in een der hachelijke oogenblikken van zijn leven, een zich versterken in den Heere onzen God. Niet in ons leger, dat op de grenzen de wacht houdt; niet in de wijsheid van de regeerders van ons land; zelfs niet in de eminente positie, die onze Koningin inneemt, maar in God den Heere ligt de sterkte van ons volk. Zoolals Willem de Zwijger het eens in een der bangste momenten van onze historie uitsprak: Ik heb een verbond gemaakt met den Potentaat der Potentaten, zoo stelle ons volk ook nu weer zijn vertrouwen in dien God, die Nederland zoo vaak uit gevaren gered heeft. Ons lot, ook het lot van ons volk, is veilig in Zijn handen, en dit is onze sterkte, te weten dat de Heere regert. Vergeet het niet, Gods kind heeft bovenal in deze dagen een exempel te geven aan de wereld, hoe geloofsvertrouwen moed en kracht geeft. Dan zal geen paniek zich meester maken van het hart, maar we met den Psalmidichter zeggen: De Heere is mijn licht en heil, voor wien zou ik vreezen? De Heere is mijn levenskracht, voor wien zou ik vervaard wezen? Ofschoon mij een leger belegerde, mijn hart zou niet vreezen; ofschoon een oorlog tegen mij opstond, zoo vertrouw ik hierop.

En dan mag met dankbaarheid worden opgemerkt, hoe metterdaad bij ons volk weer een zoeken en vragen is naar God den Heere en Zijn Woord. De kerkgebouwen zijn meer gevuld dan ooit te voren. Zelfs de bidstonden in de week worden druk bezocht. Velen die 't kerkgaan ontwend waren, komen weer, en zelfs in 't psalm-zang beluistert men weer een dieperen toon. Het is opmerkelijk, gelijk een onzer predikanten ons schreef, hoe rijk ook nu weer Gods Woord blijft in vertroosting en bemoediging: ge behoeft niet naar een tekst te zoeken; als onwillekeurig vindt men een woord geschikt voor de prediking. En die prediking, pakt weer, het rijk der slapers heeft uit; er is weer een luisterend oor en een opmerkzaam hart. Ook de band, die ons met alle Christen-broeders vereent, wordt weer dieper gevoeld; kleine geschillen en krakeelen wijken of treden op den achtergrond, en de eenheid van het geloofslieven werkt weer krachtiger door.

Zoo zijn er thans reeds vruchten te zien van de bezoeking, die God over de volkeren bracht. Diep drijft Hij, die de Hemelsche landman is, het kouter door den akker, en de ploegscharen snijden door de harde aardkorst heen. Maar Hij doet het hard om te verdervien, maar opdat er straks uit den doorploegden akker een geestelijke oogst wasse. Zoo was het een eeuw geleden, toen op den wereldkrijg onder Napoleon het geestelijke Reveil, de wedergeboorte der natien volgde. Zij dat ook nu de vrucht, die in stilte groeit op den bodem van Europa, waar zooveel bloed vloeit en zooveel tranen worden geweend. Dan zal niet te vergeefs de tuchtoorde over de volkeren zijn uitgestrekt, maar uit de duisternis het licht worden geboren.

Prof. Volbeda.

Met blijdschap is ook door ons de tijding vernomen, dat Dr. Volbeda, die naar ons land was overgekomen om den doctorstitel in de Theologie te verwerven, zoodra hij in Amerika was teruggekeerd, door de Theologische School te Grand Rapids tot hoogleraar is benoemd en hem de taak is opgedragen om onderwijs te geven in de Kerkgeschiedenis en het Kerkrecht. Zoolvel de Theologische School als Dr. Volbeda wenschen we met deze benoeming van harte geluk. Dr. Volbeda heeft niet alleen door zijn beminnelijkheid

van karakter en den eenvoud van zijn persoon, maar ook door de beslistheid van zijn beginsel vele warme vrienden in Holland gemaakt. Zijn studie en proefschrift legden beide getuigenis af, met hoe rijke gaven God de Heere hem had toegerust. De Theologische School heeft, door dezen pas gepromoveerden doctor tot hoogleraar te benoemen, zeker een uitnemende keuze gedaan. Mogé hij nog lange jaren de Theologische School tot een sierraad strekken en ga van zijn onderwijs bezieling en kracht uit.

Dat het voor de Vrije Universiteit een voldoening is, dat wederom een van haar leerlingen den professoralen titel verkreeg, behoeft wel niet gezegd te worden. Het zal den band versterken tusschen onze Gereformeerde broeders in Amerika en onze Gereformeerde Hoogeschool.

De financiële crisis.

De financiële crisis, die tengevolge van den oorlogstoestand intrad, bedreigt niet het minst de Vrije Kerk en de Vrije School. Wat van staatssubsidie leeft, zal in de donkere dagen, die te wachten staan, niet veel schade hebben te lijden, want de Staat zal wel niet spoedig tot vermindering van de door hem uitgekeerde salarissen en tractementen overgaan. Maar wat leven moet van de vrije gave der Christelijke liefde, ziet met zorg de toekomst tegemoet. Waar handel en nijverheid achteruitgaan, de inkomsten dalen, de effecten geen renten meer geven en het geld schaarsch is, zal bezuinigd moeten worden. En die bezuiniging zal nog te meer noodig wezen nu de belastingsschroef nog sterker zal worden aangedraaid. De kosten van het onderhoud van het leger vragen miljoenen; voor de werkelozen zal moeten gezorgd worden; en waar de inkomsten minder worden, zal de last van deze vermeerderde uitgaven steeds zwaarder drukken gaan.

Toch hopen we, dat ons Christenvolk daarom de vrije School en de vrije Kerk niet het kind van de rekening zal laten worden. Dat de verschillende Zending-verenigingen en genootschappen in ons land thans reeds moesten bekend maken, dat aan personen in dienst der Zending slechts de helft van hun salaris zal worden uitgekeerd, is wel een diep droevig verschijnsel. Zoo hoog is het salaris dezer zendingen heusch niet, dat plotseling een vermindering tot op de helft zonder ernstige offers kan worden gedragen. Gelukkig hebben onze Gereformeerde Kerken tot dusver tot zulk een noodmaatregel niet de toevlucht behoeven te nemen, en we hopen van harte, dat het daartoe ook in de toekomst niet komen zal.

Zelfs mag met dankbaarheid worden geconstateerd, dat in de Gereformeerde Kerk van Amsterdam de collecten gedurende de maand Augustus een hooger cijfer aanwelen dan in dezelfde maand in het vorig jaar. Blijkbaar heeft het talrijker kerkbezoek daarop invloed gehad, maar evenzeer zal daartoe geleid hebben de overweging, dat Kerk en Armen geen schade mochten lijden. De diaconie staat voor grooter verplichtingen dan anders, nu zooveel steun zullen behoeven. En zeker zou het niet aangaan, waar de belastingen ongetwijfeld stijgen zullen, de Dienaren des Woords nog te korten in hun tractement.

Maar ook al hebben we een goed vertrouwen in ons Gereformeerde volk, dat het, wanneer het bezuinigen moet, het laatst op Kerk en School zal bezuinigen, toch neemt dit niet weg, dat en Kerk en School onder deze financiële crisis zullen lijden. De krachtige actie, die sinds enkele jaren in onze Kerken was begonnen om de tractementen der predikanten te verhoogen en meer op peil te brengen, had op menige plaats reeds goede resultaten gehad. Wanneer straks het rapport van deputaten voor deze aangelegenheid publiek zal worden gemaakt, zal wel blijken, hoe belangrijk de vermeerdering was, die over heel het land in de tractementen werd aangebracht. Daarom te meer is het te betreuren, dat in de naaste toekomst deze actie wel niet met zooveel kracht zal kunnen worden voortgezet.

En hetzelfde geldt ook voor onze Vrije Universiteit. De actie, die over heel het land op touw was gezet, om de financiën onzer Hoogeschool te versterken, droeg aanvankelijk reeds uitnemende vrucht en deed verwachten, dat het tekort, waaronder onze Hoogeschool gebukt gaat, wel zou worden aangevuld. Ook deze actie is thans helaas vrijwel stop gezet. Men zal betere tijden moeten afwachten, voordat weer met het vischnet kan worden uitgegaan. En intusschen zal onze Gereformeerde Universiteit moeite genoeg hebben om aan haar financiële verplichtingen te voldoen.

Des te ernstiger mogen we daarom de broederen opwekken, om althans in hetgeen dusver voor Kerk en School werd bijgedragen, althans niet te verminderen. Er kan op zooveel bezuinigd worden, wat luxe is, voordat men bezuinigen gaat op hetgeen voor Gods Koninkrijk dient. En ook mag de raad, dien de *Standaard* dezer dagen gaf, wel ter harte worden genomen. Laten degenen, die van Staatssubsidie van hun Kerk en School leven, nu in de eerste plaats bijdragen voor de algemeene fondsen tot steun der behoeftigen, maar laat degenen, die voor de vrije Kerk en de vrije School ijveren, in de eerste plaats hun giften voor deze bewaren. Naar het woord van den Apostel, dat wij aan allen zullen weldoen, maar in de eerste plaats aan de huisgenooten des geloofs.

Dan zal het niet onmogelijk blijken om het thans bereikte peil voor Kerk en School te behouden, en kan, wanneer betere dagen aanbreken, weer gedacht worden aan verhooging der bijdragen, die voor beide evenzeer noodig zijn.